

**Худолій Л.М., д. е. н., проф., завідувач
кафедри фінансів і кредиту НУБіП
України**

**Інструменти фінансування та страхування
розвитку
аграрного бізнесу в Україні**

В останнє десятиліття у розвитку аграрного сектору України відбулися помітні зміни щодо:

- структури землекористування,
- організаційної структури управління виробництвом і збутом продукції,
- посівних площ.

Це змінило роль і місце самого сільського господарства в економіці країни.

Структурні зміни у землекористуванні України:

> Структура права власності на землі сільгосппризначення не змінювалася

> Проте у структурі землекористування відбулися дуже суттєві зміни:

- Сотня крупних **агрохолдингів** (за даними на кінець 2012р.) зконцентрувала у своєму користуванні **6,3 млн га (41 %)**, тоді як усі середні і малі землекористувачі обробляли **9,2 млн. га (59 %)**.
- Шістнадцять найкрупніших холдингів у тимчасовому користуванні мають від 100 до 532 тис. га землі. У 2012р. виручка агрохолдингів лише від продажу зерна і соняшникової олії склала **близько 62,3 млрд грн, що на 42% вище рівня попереднього року.**

Питома вага галузей економіки України у вартості експортованої продукції за 2011-2012рр., %

№	Галузі	2011р.		2012р.	
		млрд грн	%	млрд грн	%
1	Гірничо-металургійний комплекс	26,0	38	22,2	32
2	Сільське господарство і харчова промисловість	12,8	19	17,9	26
3	Машинобудування	11,9	17	13,3	19
4	Хімічна	6,3	9	6,3	9
5	Інші галузі	11,3	17	9,4	14
6	Всього	68,4	100	68,9	100

Джерело : дані Державного комітету статистики України

Загальні проблеми для всіх типів господарств - агрохолдингів, фермерських господарств, ТОВ, домогосподарств:

- сезонна нестача власних фінансових ресурсів,
- недоступність довгострокового кредитування,
- висока вартість короткострокового кредитування під заставу,
- складність залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій на фінансовому ринку

Задачі фінансового менеджменту в агросекторі:

- збільшення обсягів фінансування зростаючих темпів росту виробництва продукції ;
- пошук адекватних методів та інструментів фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств на поточні цілі та на довгострокову перспективу.

Пошук фінансування останнім часом здійснюється в несприятливих умовах:

- фондовий ринок України - в неактивному стані (обсяг торгів – 3,8 млрд.грн., тобто упав удвічі до минулорічного),
- спостерігається уповільнення приросту інвестицій у реальний сектор,
- банківське кредитування під заставу є проблематичним через відсутність застави,
- залучення фінансових ресурсів на світовому ринку шляхом боргових запозичень потребує відповідного досвіду розміщення єврооблігацій, якого все ще малувато

Перспективні інструменти зовнішнього фінансування аграрних підприємств:

У фінансово сильних компаній, які мають досвід роботи з ЄБРР та МФК це -

- банківські кредити (поступово агрохолдинги стають пріоритетним напрямком для банків);
- IPO;
- внутрішні облігації і євробонди (*через розміщення євробондів агрохолдинги у I півріччі 2013р. залучили 660 млрд дол. у середньому на три роки*);
- кредити міжнародних організацій.

Динаміка обсягів і темпи приросту кредитів в АПК України за 2006-2012 рр.

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.Обсяг кредитів в АПК, млрд грн	12,8	14,6	20,1	6,8	10,1	14,9	13,5*
2.Темпи приросту, %	23,1	14,1	37,7	- 66,2	48,5	47,5	- 9,4
3.Питома вага кредитів в АПК у загальному обсязі, %							
<i>* За оперативними даними Міністерства сільського господарства і продовольства</i>	5,2	3,4	2,7	0,9	1,4	1,6	1,5

Умови для отримання банківського кредиту

- щоб співпрацювати з великими банками по крупних проектах, компанія повинна **мати висновки міжнародного аудиту за декілька років, дотримуватися внутрішніх стандартів звітності, бюджетування, прогнозування, мати рейтинги міжнародних агентств, відповідальний менеджмент.**
- ключовою умовою для банку стала прозорість дій партнера. Успішні аграрні та агропромислові підприємства можуть отримувати синдіковані кредити банків.

Проблеми кредитування малих і середніх, підприємств :

- не мають достатньої застави,
- не завжди є прибутковими,
- не мають грамотного менеджменту,
- їх діяльність не завжди прозора.

Інструменти зовнішнього фінансування малих і середніх аграрних підприємств

- кредити регіональних кредитних спілок;
- програми державної підтримки;
- лізинг;
- банківські кредити;
- аграрні розписки(товарні і фінансові)

Аграрні розписки для малого і середнього бізнесу

- інструментом, який почали запроваджувати в Україні минулого року, - **аграрні свідоцтва (розписки)** як предмет застави, завдяки яким може бути залучено кредити малими і середніми підприємствами. Вони є свідченням того, що у підприємств є ліквідна застава.

Аграрна розписка -

- товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах

Аграрна розписка

- Може виступати як самостійний інструмент позичковий, а може у комплексі із кредитом , як застава
- Дуже схожа(особливо фінансова) з іншим фін.інструментом – векселем, але більш “забюрократизована”(дії посвідчуються нотаріусом).

Позитивні риси аграрних розписок

Ними можуть скористатися сільськогосподарські товаровиробники, позичаючи кошти :

- Видаються тим особам , які мають право власності чи в користуванні землі с.-г. призначення, під заставу майбутнього урожаю;
- В разі загибелі заставленого урожаю, предметом застави стає майбутній урожай;
- У разі несприятливих умов допускається виконання зобов'язань частинами;
- Предмет застави може бути застрахований спільно обома сторонами
- Зобов'язання за розписками можуть бути забезпечені порукою фінансової установи, як по авалюванню векселів.

Можливий наслідок

Введення в дію Законів України “Про аграрні розписки “ та “ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо Гарантійного фонду виконання зобов’язань за складськими документами на зерно“ дасть змогу створити умови для ефективної взаємодії:

- банківської,
- страхової,
- виробничої,
- торгової систем

Висновок

- Становище із фінансуванням сільського господарства хоч і не особливо оптимістичне , але й не таке вже безнадійне.
- Продовжується складна копітка робота спеціалістів над освоєнням нових джерел та інструментів фінансування аграрного виробництва.